Sþ. **53. Tillaga til þingsályktunar**

um ráðstafanir til eflingar íslenzkum landbúnaði.

Flm.: Brynjólfur Bjarnason, Kristinn E. Andrésson, Sigurður Guðnason.

Alþingi ályktar að fela Búnaðarfélagi Íslands eftirfarandi verkefni:

1. Að láta fara fram rannsókn á því, hvar heppilegust eru skilyrði með tilliti til ræktunar, rafvirkjunar, samgangna o. s. frv. til landbúnaðarframleiðslu í ýmsum greinum með samfærslu byggðarinnar fyrir augum.
2. Að gera áætlun um rafvirkjun sveitabyggða og samgöngukerfi sveitanna með hliðsjón af rannsókn þeirri, er greinir í 1. lið, í samvinnu við aðrar hlutaðeigandi ríkisstofnanir.
3. Í sambandi við ofangreinda rannsókn að gera tillögur um stofnun fyrirmyndarbúa á ýmsum stöðum á landinu og um fyrirkomulag þeirra, og skulu verkefni þeirra vera m. a. að gera tilraunir í ræktun og búrekstri, halda námskeið fyrir bændur, útvega vélar o. s. frv.
4. Að undirbúa löggjöf um framkvæmdir og aðstoð við landbúnaðinn á grundvelli þess undirbúningsstarfs, sem að ofan greinir, og að endurskoða gildandi bún-

aðarlöggjöf, til að greiða fyrir þróun hans í samræmi við þær niðurstöður, sem rannsókn sú, er um getur í 1. lið, leiðir í ljós.
Kostnaður greiðist úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Undanfarna áratugi hefur ríkið árlega lagt fram nokkurt fé í því skyni að skapa betri lífsskilyrði í sveitum landsins. Þessu fé hefur aðallega verið varið til aukinnar ræktunar og til þess að gera mögulegt að nota vélar í stað handverkfæra við landbúnaðarstörf. Nokkuð hefur á unnizt við þetta, en langt er þó í land með sama hraða, að vélar verði notaðar við alla vinnu, þar sem hagkvæmt er að nota þær. Enn er verulegs hluta af heyfeng landsmanna aflað á þýfðum og rányrktum engjum. Á öðrum sviðum landbúnaðarins er breytingin þó víðast skemmra á veg komin. Enda munu tekjur smábænda, einkum þeirra, sem afskekkt búa, vera minni saman borið við erfiði en nokkurra annarra stétta landsins. Það horfir því svo enn, þrátt fyrir aðgerðir ríkisins, að fjöldi bænda hlýtur á næstunni að hverfa til annarra starfa, ef tækifæri býðst, nema kjör þeirra breytist að mun til batnaðar.

Enginn ágreiningur er um, að það sé hin mesta nauðsyn, að við framleiðum eins mikið af þeim landbúnaðarvörum, sem við þurfum að nota, og frekast er unnt. Eðlileg afleiðing þeirrar skoðunar er, að ríkið geri ráðstafanir til, að tekjur fólksins, sem að landbúnaði vinnur, verði viðunandi og lífsþægindi þess og menningaraðstaða eins góð og annarra landsbúa.

Kemur þá til álita, hvort byggja skuli á sama grundvelli og undanfarin ár um aðstöðu til landbúnaðarins, en auka fjárframlögin, eða hvort ætla má, að meira mundi vinnast með breyttu skipulagi byggðanna og breyttum búskaparháttum, og leggja þá megináherzluna á að vinna að því, að hið nýja byggðaskipulag komist á og þeir búskaparhættir, sem því fylgja, þó að áfram yrði veittur svipaður styrkur til þeirra, sem búa vilja í gamla horfinu.

Landbúnaður, sem rekinn er með rányrkju án véla, þarf á miklu landsvæði að halda saman borið við áhöfn, Þörf á flutningum til og frá framleiðslustað er tiltölulega lítil. Að búinu þarf aðeins flutning á neyzluvörum, sem búin framleiða ekki, og frá búunum aðeins flutning á afurðum, sem afgangs eru heimanotkun. Strjálbýli á því vel við rányrkjubúskap, enda hefur skipulag byggðanna hér á landi, strjálbýlið, fyrst og fremst myndazt sökum rányrkjubúskapar.

Allt öðruvisi horfir þar, sem landbúnaður er rekinn með vélum á ræktuðu landi. Þar er nauðsyn að búa í þéttbýli og sem næst markaðsstöðum. Flutningsþörfin er þá mikil. Auk neyzluvaranna þarf að flytja til búanna margs konar framleiðsluvörur, svo sem vélar, áburð o. s. frv., og samsvarandi þarf að flytja meira af afurðum frá búunum heldur en þar, sem rányrkja er stunduð. Búskapur á ræktuðu landi krefst því góðra og öruggra vega milli framleiðslustaðar og markaðsstaða og að vegalengdin milli framleiðenda og neytenda sé sem stytzt. Hins vegar krefst búskapur á ræktuðu landi ekki mikils landrýmis, því að vélyrktur lítill blettur gefur oft meiri arð en stór blettur illa yrktur. Þegar ræktun og vélabúskapur vex, hlýtur byggðin því að færast saman á þá staði, sem góðir eru til ræktunar eða búnir öðrum æskilegum landkostum og liggja vel við samgöngum. En afskekktu bæirnir og byggðirnar munu leggjast að meira eða minna leyti niður, nema miklu meiri fjölgun verði í sveitunum en nú er hægt að búast við.

Þegar byggðin færist til þéttbýlis úr strjálbýli, skapast margir möguleikar fyrir fólkið, sem að landbúnaðinum vinnur, til að veita sér ýmiss konar þægindi, sem það með núverandi skipulagi byggðanna getur alls ekki veitt sér eða þá með svo miklum kostnaði, að telja má ókleift. Aðstaða til samgangna batnar svo, að hægt verður að halda uppi góðum og reglubundnum áætlunarferðum um allar byggðir. Aðstaðan til að koma rafleiðslum heim á hvert sveitaheimili batnar, svo að sjálfsagt mun þykja, að á hverjum bæ verði lýst upp, hitað upp og eldað með rafmagni, og kostnaðurinn

af því yrði aðeins brot af þeirri óhemju upphæð, sem þyrfti til að leggja rafleiðslu heim á hvert býli, sem nú er byggt. Aðstaða til skólahalds og hvers konar menningarstarfsemi, svo sem íþrótta og sjónleika o. s. frv., yrði stórum betri. Við framleiðsluna gætu bændur komið við sameign eða samnotkun á vélum, sem þeir væru ekki megnugir að eignast hver fyrir sig. Virðist sjálfsagt, að ríkið komi upp eða hjálpi til að koma upp stöðvum fyrir slíkar vélar svo víða á landinu, að allir bændur geti auðveldlega náð til þeirra. Þar, sem tilraunabú verða, en þau þurfa að verða sem víðast, er sjálfsagt, að slíkar vélastöðvar verði í sambandi við þau. Þar, sem heppileg aðstaða er, gæti komið til mála, að bændur rækju stórbúskap í sameign, sem þeir ynnu að sjálfir. Væri eðlilegt, að ríkið styrkti til tilrauna eitt eða fleiri samyrkjubú. Einkabúskapur hlýtur þó áfram, undir núverandi þjóðskipulagi, að verða aðalbúskaparformið. En þéttbýlið skapar hins vegar einyrkjunum möguleika til margs konar samvinnu í búrekstri og útvegunum og býr i haginn fyrir hinn samvirka búskap framtíðarinnar.

Rannsókn á því, hvert heppilegast er, að byggðin færist, er yfirgripsmikil og þarf að gerast með samvinnu milli Búnaðarfél. Íslands, rafmagnseftirlits ríkisins, vegamálaskrifstofunnar og ef til vill fleiri stofnana, því að taka verður tillit til ræktunarskilyrða, aðstöðu til rafvirkjunar, jarðhita og hvers konar annarra náttúrugæða og hlunninda, svo og til legu og samgangna við markaðsstaði. Ber þá ekki einungis að taka tillit til núverandi samgöngukerfis, heldur fyrst og fremst fjarlægða frá markaðsstað og aðstöðu til vegalagningar. Þó að rannsóknin þurfi að gerast með samvinnu nokkurra stofnana, er sjálfsagt, að Búnaðarfél. Íslands hafi forystuna og beri ábyrgð á rannsókninni.

Þegar búið er að rannsaka, hvert eðlilegast er, að byggðin færist, þarf að gera áætlun um, hvernig hinni nýju byggð verði bezt fyrir komið og hvað gera þarf til þess, að þróunin verði fljótvirk, skipuleg og örugg. Þarf að setja um þetta yfirgripsmikla og vel undirbúna löggjöf. Er einnig eðlilegast, að búnaðarfélagið hafi forystu um undirbúning slíkrar löggjafar.

Verði unnið með alvöru og festu að þessum málum, er Sameiningarfl. alþýðu, sósialistafl. sannfærður um, að eins mikil not og unnt er verði af þeirri aðstoð, sem sjálfsagt er, að ríkið veiti landbúnaðinum. Lífskjör fólksins, sem í sveitunum býr, munu þá taka skjótum framförum og skilyrði þess til menningar og lífsþæginda gerbreytast til batnaðar. Sameiningarfl. alþýðu, sósialistafl. mun beita sér af alefli fyrir, að slíkt megi verða.